

MÖDAN VART ATT VARA MUSIKER

Upp som en sol och ner Som en pannkaka - det är ett öde som ofta

drabbar unga jazzmusiker. Kritikerna höjer dem till skyarna, sedan tas de ner på jorden, eller glöms bara bort... Tenorsaxofonisten JOAKIM MILDER har samtalat med två jämnåriga instrumentkolleger som han samarbetat med och lärt känna i Köpenhamn, HANS ULRIK och FREDRIK LUNDIN. Det handlar om utbildning, tradition, arbetslöshet, men speglar också musikens glädje och uttrycksbehovets obändiga kraft.

Likhetema är slående: Fredrik Lundin är född 1963, Hans Ulrik 1964. Bägge har studerat i USA och gjort skivinspelningar med amerikanska musiker, båda har av pressen lanserats som "den nya stjärnan" för att sedan omfattas av mycket svalare intresse (vilket har gjort dem något desillusionerade men långt ifrån uppgivna), de har medverkat i skiftande musikaliska sammanhang och tycks trivas med nya utmaningar, de har tilldelats rikligt med utmärkelser och stipendier...

Bägge är dessutom briljanta instrumentalister, något som de är välgörande ointresserade av att demonstrera. Och båda hävdar bestämt, all svenska basister är något alldeles extra.

Tyvär är det musikaliska utbytet magert mellan de nordiska länderna, och möjligheterna till samarbeten är starkt begränsade. En naturlig följd blir att skivdistributionen försvåras och den onda cirkeln är därmed slut. Den nyfikne blir dock rikligt belönad, inte minst om han eller hon gör sig mödan att upptäcka just Hans Ulrik och Fredrik Lundin - i mitt tycke två av de mest spännande och vitala jazzmusikerna i Danmark. Skillnaderna i deras tonspråk och temperament är förvisso mer intressanta än likheterna: Fredrik har t.ex komponerat en hel del för större ensembler, bl a Danmarks Radios Big Band och nu senast för det nio-mannaband som spelade med Lee Konitz på JazzParkonserten. I stället för att försöka mig på en analys re-

kommenderar jag läsaren ätt lyssna på någon eller några av deras skivor, förslagsvis "The Cycle" med Fredrik Lundin Sextet (Salut SALP 8428) och "Ulrik-Hess Quanet" (Olufsen DOC-5081).

Kan dessa två danska musikanter uppfatta skillnader hos den jazzmusik som spelas i Danmark, Norge och Sverige?

HANS: - Jag tycker det är stor skillnad. Det finns mycket mer så kallad fri musik i Sverige och Norge. Man skulle kunna jämföra t ex Lars Janssons trio med Thomas Clausens trio - två grupper som jag uppfattar som ganska representativa. Det finns mer jazz- och swingorienterad musik hos Clausen medan det finns fler lyriska och fria passager hos Jansson. När jag var ute på turné med Marilyn Mazur talade vi om det. Norrmännen Jon Balke och Audun Kleive som också ingår i gruppen spelar gärna helt fri musik, och Marilyn hävdar att svenska musiker ligger någonstans mitt emellan norska och danska.

FREDRIK: - En annan skillnad mellan Danmark och Sverige tror jag är att det ifrån Det Rytmske Konseratorium i Köpenhamn kommer väldigt många musiker som låter likadant. De har lärt sig hur viktigt det är att "kunna sin jazz".

HANS: - Det lär man sig ju också på Berklee College of Music!

FREDRIK: - Ja. men vi har inte haft det här hemma förut. Jag tror inte att det är lika utpräglat i Sverige.

anmärks "rytmkonservatorium" kan kanske beskrivas som en motsvarighet till jazzutbildningen vid de svenska musikhögskolorna. Varken Fredrik eller Hans har gått där utan i stället valt att förlägga sina studier till USA.

Läsåret 1990/91 bodde Fredrik i New York där han studerade vid New School of Jazz and Contemporary Music. Det är en förhållandevis liten skola med en hög kulturprofil; i utbildningen ingår ett valfritt utommusikaliskt ämne - man kan t ex gå kurser i formgivning, konst- eller litteraturvetenskap.

Hans studerade 1984-86 vid det betydligt större Berklee College of Music som ligger i Boston: många av de svenskar som studerat där beskriver skolan som stimulerande och inspirerande.

HANS: - I likhet med hos "rytmkonservatoriet" finns del på Berklee en modell för hur man ska spela.

- FREDRIK: - Skillnaderna mellan det jag gjorde och vad man gör på "rytmkonservatoriet" är att de i Köpenhamn ofta är mycket unga och mer eller mindre sväljer det som erbjuds utan att reflektera. De blir duktiga men tråkiga...fast jag kanske bara har drabbats av något slags "gammelmansimitation"?

JOAKIM: - Jag tror i och för sig inte att dessa skolor är "skadliga". De som kommer därifrån som stereotyper skulle väl ändå aldrig ha utvecklat någon individualitet, och de som kan tänka själva tar nog ingen skada.

HANS: - Nej, man kan omöjligen ta skada!

JOAKIM: - Fast det hävdas nog det ibland.

FREDRIK: - Det är inte skolornas fel på annat sätt än att det nu kommer fram en massa musiker som annars inte skulle komma fram.

HANS: - Det är knappast något fel att vara "duktig": Charlie Parker var ju det, och Keith Jarrett är ju extremt "duktig".

JOAKIM: - Jag uppfattar det lite grand som om den muntliga traditionen, att lära sig av andra musiker i en spelsituation, har försvunnit i takt med utvecklingen av dessa skolor.

HANS: - Tror du inte att den ändå var på väg att försvinna? I Danmark var det i alla fall så. Fast jag tycker det är synd.

FREDRIK: - Det finns ju nästan inga scener längre att lära sig på.

JOAKIM: - Hans, hade du börjat spela ute på klubbar innan du åkte till USA?

HANS: - Nej, inte speciellt mycket. När jag kom till Amerika fick jag spela lite i New York och lite grand i Boston, så jag trodde all jag skulle få mycket att göra när jag kom hem igen, men så blev det nu inte...

JOAKIM: - Då gjorde du din första skiva?

HANS: - Ja, ungefär ett år senare, men jag borde nog ha väntat lite till. Den gruppen gjorde i alla fall en turné, och sedan en ny grupp, ny turné, ny grupp...och så småningom även ny skiva.

JOAKIM: - Hur reagerade jazzskribenterna på din musik då du kom hem?

HANS: - Först reagerade de abnormt positivt, "Här är han, den nye Messias". Men sedan gjorde jag min första skiva, "Hans Ulrik Fusion"...

JOAKIM: - ...en ganskii olaktiskl vald titel!

HANS: - De hade offentliga skivbål på Rådhuspladsen i ett års tid. Alla fick delta och alla deltog!

JOAKIM: - Hade du förväntat dig en annan reaktion?

HANS: - Det var min första skiva och jag gjorde mitt bästa. Det är något som alltid hiii inierat mig - dc tror inte att man gör sitt bästa! Naturligtvis gör man det, precis som skribenter förhoppningsvis gör sitt bästa när de sätter sig ned och skriver. Man kan ju knappast skriva en motkommentar i tidningen: "Jag tycker all skribenten är dålig".

JOAKIM: - Fredrik och jag pratade i går om att man någon gång borde skriva en recension av sin egen konsert och publicera parallellt med skribentens.

HANS: - Den skulle knappat bli entydigt positiv...

FREDRIK: - Tvärtom, man är antagligen mer negativ än någon annan.

JOAKIM: - Vissa skribenter verkar inte inse vilken

makt de har.

FREDRIK: - Det finns exempel på musiker som fullständigt ger upp efter en riktigt negativ recension. Några kommer kanske igen först flera år senare.

HANS: - Jag känner det som om jag har kommit igen.

JOAKIM: - Skribenternas uppfattning upphöjs ofta till "objektiv sanning".

HANS: - När de bokar turnéer på Jazzkredsen händer det att arrangörer ringer och avbokar redan avtalade jobb efter en negativ recension.

FREDRIK: - Vad har en negativ recension för funktion egentligen?

HANS: - Det meningsfulla med det negativa är att det gör det positiva positivt!

FREDRIK: -...vilket gör det hela djupt meningslöst.

JOAKIM: - Har ni någonsin förändrat er musik efter att ha läst en recension?

FREDRIK: - Det har aldrig direkt påverkat min musik. Då jag kopierade till USA träffade jag lärare som gjorde klart för mig vad jag inte behärskade. De fick mig att öppna ögonen och inse att jag inte var osårbar, något som alla överväldigande recensioner nästan hade fått mig att tro.

JOAKIM: - Massmedierna är ju väldigt fokuserade på det unga och nya, vilket blir på bekostnad av äldre och kanske minst lika intressanta musiker...

FREDRIK: - Det är ett tydligt tidstecken. Man letar ständigt efter den ny Messias, som man efter något år tröttnar på för att hitta en ny - och det gäller inte bara tidningarna.

HANS: - Visst är det så. Och man kan känna, att "nu har jag varit i gunst så länge att nu håller det inte länge till".

FREDRIK: - Jag har provat båda varianterna, blivit

framdragen som Messias för all •icJan iriida tillbaka för nästa. Nu hör jag till det gamla gardet.

JOAKIM: - Var det tydligt för dig när du återvände från USA?

FREDRIK: - Ja, fast det hade nog redan börjat innan.

HANS: - Tror du verkligen det?

FREDRIK: - Ja, det var delvis därför jag åkte. Allting kändes lite dystert.

HANS: - Jag håller med dig.

FREDRIK: - Det verkar vara många som känner så. Jag tycker det är mycket svårt att spela jazzmusik i Danmark just nu.

et danska jazzlivet är uppbyggt kring två organisationer, Det Danske Jazzcenter och Det Danske Jazzkreds.

Centrets funktion är huvudsakligen att dokumentera dansk jazzmusik och svara för internationella kontakter. Centret anordnar även kurser och seminarier. Tillsammans med Skandinaviska Tobakskompaniet har man sedan 1990 organiserat JazzPar-projektet med det stora JazzPar-priset som tyngsta inslag.

Jazzkredsen är mer inriktad på nationell och praktisk verksamhet. En gång om året organiseras en presentationstumé med tre jazzgrupper. Sedan arrangeras konserter som Jazzkredsen subventionerar med en underskottsgaranti.

JOAKIM: - Har dessa presentatipnstuméer givit något resultat?

FREDRIK: - Ja, en turné. Sedan följer något år då klubbarna är ointresserade därför all man nu plötsligt kostar pengar.

HANS:- Det har en negativ effekt.

FREDRIK: - Många klubbar väntar bara att få detta erbjudande!
^
de! Jag har försökt sätta en turné och av flera klubbar fått svaret att de "bara kan ta grupper med underskottsgaranti".

JOAKIM: - Diskuteras dessa nackdelar?

HANS: - Alla diskuterar problemen, men det är svårt att hitta ett bättre system. Avsikterna är ju trots allt väldigt goda.

FREDRIK: - Alternativet är att klubbarna får mer pengar. Det skulle göra att alla grupper fick sammachans.

JOAKIM: - I Sverige får klubbarna mer pengar, men det innebär ändå inte i praktiken att alla grupper har samma möjligheter.

Klubbarna har ju bokningskommittéer med en person som är programansvarig, och den smak som råder där styr naturligtvis programsättningen. Det visar sig allmänhet gå ut över smalare former av jazzmusik.

HANS: - På många sätt är man ju privilegierad, men man skulle ju liksom många andra människor kunna tänka sig att arbeta fem dagar i veckan, det vore inte så dumt.

FREDRIK: - Javisst, det är ju inte särskilt privilegerat att inte göra det - snarare irriterande.

HANS: - Men tycker du inte att det är ett privilegium att få arbeta med något som är så spännande som musiken?

FREDRIK: - Vi' är privilegierade när vi arbetar, men jag kan inte inse att det är bättre att vara arbetslös musiker än arbetslös plåtslagare. Fast, det är klart, vi kan ju alltid fördriva tiden med någon meningsfull musikalisk sysselsättning.

HANS: - Just det tycker jag är ett privilegium.

FREDRIK: - Fast jag har gjort det så länge nu - jag längtar efter jobb.

JOAKIM: - Med jämna mellanrum kan man läsa i tidningar att "jazzen är på väg tillbaka" och sånt, men det verkar sällan ha med själva musiken att göra!

HANS: - Fast Copenhagen Jazz House, som öppnade i höstas, har haft väldigt välbesökta konserter.

FREDRIK: - Det ska bli spännande att se om det håller i sig, om folk har väntat på ett sådant ställe eller om det bara är nyhetens behag.

HANS: - Det måste vara ett ställe som man gärna går till. Förhoppningsvis därför att det är bra musik! Men om det nu inte skulle vara det, ska man i alla fall kunna gå upp i baren och träffa lite vänner. Det får gärna starta ganska tidigt och jag tror att det är bra om man inte blir proppfull av musik - två korta set, det tror jag på. Jag är lite optimistisk...fast jag spelade här om kvällen i en grupp i vilken pianisten inledde andra set med att hålla ett långt och sorligt tal om "hur hopplöst det är att sälja jazzskivor".

FREDRIK: - Till publiken?

HANS: - Javisst, och "det finns ju inga ställen som man kan köpa jazzskivor på så ni får lov att köpa en nu". Han sålde en enda.

FREDRIK: - Uteslutande för att någon tyckte tillräckligt synd om honom!

HANS: - Jag tycker inte om att man hela tiden framhäver det tragiska i att vara jazzmusiker.

FREDRIK: - Man är ynkelig som jazzmusiker, det är mycket irriterande!

HANS: - Nu kommer gammelliberalisten i mig fram - men om ingen vill höra musiken, så...måste musiken bli bättre!

Det blir allt vanligare att europeiska jazzmusiker åker till USA för att göra inspelningar med tillfälligt sammansatta konstellationer av amerikanska stjärnor. En föregångsman på området är danske pianisten Niels Lan Doky. Han erbjöd sig att åt Hans organisera en inspelning där han själv skulle medverka som pianist och producent tillsammans med en imponerande uppsättning medmusiker: Gary Peacock bas, John Abercrombie gitarr, Adam Nussbaum trummor, Mino Cinelu slagverk...

JOAKIM: - Det är väl ett relativt nytt fenomen - att lanseras som solist med iindni "stjärnor"? Naturligtvis

finns det många soda sidor, men finns det inte en risk att man lorlurar det där med en kollektivt framarbetad musik, en stark grupp?

HANS: - Det finns nog nackdelar, men jag har ju som sagt prövat det där med grupp... så jas var intresserad av att pröva något annat.

FREDRIK: - Det är väl heller inte något nytt, egentligen. Att lanseras som solist, menar jag. Det har nog alltid funnits inom jazzen.

JOAKIM: - Det talas mycket nu förtiden om respekt för traditionen.

FREDRIK: - Javisst. Wynton Marsalis t ex verkar ha fått för sig att han äger traditionen. Han har liksom tagit patent på den, vilket jag tycker är helt groteskt! Det finns många amerikaner som spelar som Blakeys eller Miles uruppcr. vilket bara är tråkigt och fantasilöst - men det Marsalis gör är bara groteskt!

JOAKIM: - Traditionen verkar vara ett stort problem för honom, han verkar nästan vara rädd för den.

HANS: - Det karaktäristiska för alla dem som för oss är traditionen, Armstrong. Parker, Coltrone och några till, är ju, att de gjorde någonting annoi'lund..i, de gick vidare.

FREDRIK: - Jag tror att det hänger ihop med vår allmänna rådvillhet; det är svårt att se vart man ska ta vägen. Vi har ingen "guru" längre, inga normer, och det gör att man går tillbaka, klamrar sig fast vid och finner styrka i någon gammal "Messias". Det är ju förståeligt all man söker säkerhet och bekräftelse i traditionen när man inte vet vart man ska ta vägen. Men jag tror knappast det är bra för musiken.

När musiker träffas är det i första hand problem som ventileras - del finns förstas glädjeämnen och positiva upplevelser, och det är dessa som jämte det musikaliska uttrycksbehovet gör, att vi ändå framhårdar i att spela jazz.

En tid efter vårt samtal fick jag ett brev från Fredrik, i vilket tungsinnen har

lättats upp betydligt:

"Att vara jazzmusiker kan vara svårt men också vidunderligt! Nuförtiden har jag rikligt med jobb och det känns som om jag är inne i en period av konstnärlig utveckling. Jag börjar skönja vilken väg jag ska gå - en stundtals euforisk känsla. Danmark är trots allt ett bra land att vara jazzmusiker i. Det inser man när man i New York har sett vilket musikaliskt och ekonomiskt elände många amerikanska jazzmusiker kämpar med."

Och, efter att ha uttryckt sin förtjusning över några nya, unga musiker han hört, avslutar Fredrik, full av tillförsikt: "Den danska jazzscenen gror!"